

*Музика А. А.,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник
науково-дослідного центру
Інституту кримінально-виконавчої служби*

АНАЛІЗ СКЛАДУ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 188 КУпАП

«Стаття 188. Незаконна передача заборонених предметів особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань

Прихована від огляду передача або спроба передачі будь-яким способом особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а так само інших заборонених для передачі предметів – тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією заборонених предметів».

1. Об'єктом адміністративного проступку є встановлений порядок управління у сфері діяльності УВП і СІЗО (див., зокрема: КВК України, Закон України «Про попереднє ув'язнення»).

Слідчі ізолятори – це установи для попереднього ув'язнення. Законом України «Про попереднє ув'язнення» передбачено: «Установами для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, є слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України...» (ч. 1 ст. 4).

Гауптвахти Військової служби правопорядку у Збройних Силах України не є СІЗО, хоча й належать до установ для попереднього ув'язнення. Те саме стосується й ізоляторів тимчасового тримання (ІТТ). Тому прихована від огляду передача або спроба передачі будь-яким способом особам, яких тримають на гауптвахті чи в ізоляторі тимчасового тримання, заборонених предметів не містять ознак правопорушення, передбаченого ст. 188 КУпАП.

Відповідно до ч. 2 ст. 11 КВК України **установами виконання покарань** є: арештні дома, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (виховні колонії), а також слідчі ізолятори у випадках, передбачених цим Кодексом. СІЗО виконують функції виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня

безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування (ч. 3 ст. 18 КВК України).

Кримінально-виконавчі установи, як зазначено у ч. 2 ст. 11 КВК України, поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії).

Для правильного застосування коментованої статті важливе значення має така обов'язкова ознака об'єкта складу правопорушення, як предмет останнього.

Предметом правопорушення³⁵ можуть бути:

- алкогольні напої;
- лікарські засоби;
- інші засоби, що викликають одурманювання;
- інші заборонені для передачі предмети.

Диспозиція аналізованої норми в частині використаного поняття «заборонені предмети» є бланкетною, тому для їх встановлення необхідно звернутися до відповідних законів і відомчих нормативно-правових актів.

Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19 грудня 1995 р. містить визначення поняття **алкогольних напоїв** – це продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 0,5 відсотка об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206 (крім квасу «живого» бродіння), 2208 згідно з УКТ ЗЕД³⁶, а також з вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць та більше, які зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД.

До алкогольних напоїв належать, зокрема, горілка, коньяк, віскі, вино, пиво.

Законом України «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 р. передбачено, що **лікарський засіб** – це будь-яка речовина або комбінація речовин, що має властивості та призначена для лікування або профілактики захворювань у людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин, яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії або для встановлення медичного діагнозу.

До лікарських засобів належать, зокрема: готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які

---

³⁵ *Примітка.* За своєю сутністю це поняття співпадає з поняттям предмета злочину. Див. працю: Музика А. А., Лащук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. – К.: ПАЛІВОДА А. В., 2011. – 192 с.

³⁶ *Примітка.* УКТ ЗЕД (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності) – це систематизований перелік товарів, який включає код товару, його найменування, одиницю виміру та обліку (ОВО).

використовуються для виявлення збудників хвороб, а також боротьби із збудниками хвороб або паразитами; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів.

Законом виокремлено також:

наркотичні лікарські засоби – лікарські засоби, віднесені до наркотичних відповідно до законодавства;

отруйні лікарські засоби – лікарські засоби, віднесені до отруйних центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;

сильнодіючі лікарські засоби – лікарські засоби, віднесені до сильнодіючих центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;

радіоактивні лікарські засоби – лікарські засоби, які застосовуються в медичній практиці завдяки їх властивості до іонізуючого випромінювання.

Персоналу УВП і СІЗО слід мати на увазі, що зазначені, так би мовити, специфічні лікарські засоби, не можуть бути предметом правопорушення, передбаченого ст. 188 КУпАП. У разі незаконних дій (чи бездіяльності) з такими лікарськими засобами вони визнаються **предметом відповідних злочинів**.

Так, **наркотичні лікарські засоби** належать до предмета певних «наркотичних» злочинів (розділ XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» КК України).

Отруйні лікарські засоби та **сильнодіючі лікарські засоби** можуть бути предметом злочину, передбаченого ст. 321 КК України (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів);

Радіоактивні лікарські засоби можуть бути предметом злочинів, передбачених статтями: 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем); 265 (незаконне поводження з радіоактивними матеріалами); 267 (порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами) КК України.

Інші засоби, що викликають одурманювання, – це різноманітні токсичні речовини промислового, побутового та іншого призначення (бензин, ацетон, дихлофос, лаки, фарби тощо).

Інші заборонені для передачі предмети – це, зокрема: предмети, вироби та речовини, вилучені з цивільного обігу (ними вважаються ті об'єкти, які не

можуть бути предметом цивільно-правових угод чи іншим чином переходити від однієї особи до іншої; до них, наприклад, належать особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини, аналоги таких засобів або речовин, ядерні матеріали, що можуть перебувати лише у державній власності); будь-яка зброя, а також спеціальні засоби та засоби активної оборони, оптичні прилади; гроші, цінні речі та цінні папери (за винятком зберігання і використання таких предметів засудженими, які відбувають покарання у виправних центрах, виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання та дільницях соціальної реабілітації); одеколон та інші вироби на спиртовій основі, а також напої енергетичної дії; ножі, бритви (крім електричних, механічних та безпечних з касетною головкою) та інші колючо-ріжучі предмети; сокири, молотки та інші інструменти; гральні карти; фотоапарати, фотоматеріали, хімікати.

У процесі застосування ст. 188 КУпАП варто пам'ятати, що відповідні дії засудженого чи інших осіб вчиняються саме із забороненими предметами. Як сумнівна ситуація в аспекті можливості притягнення особи до адміністративної відповідальності за цією нормою може слугувати такий приклад.

5 квітня 2016 р. у Південній виправній колонії (№ 51) Одеської області працівниками відділу оперативної роботи під час догляду речей інженера-технолога підприємства зазначеної установи Р. вилучено дві упаковки сухих активних хлібопекарських дріжджів, які він намагався пронести на територію, що охороняється, для подальшої передачі засудженому.

За даним фактом складено матеріали про адміністративне правопорушення та передано їх до суду. Втім, постає запитання: а чи вбачаються в діях Р. ознаки проступку, передбаченого ст. 188 КУпАП? Цей сумнів виникає на тій підставі, що в аналізованому прикладі відсутній предмет правопорушення, оскільки дріжджі не були віднесені чинним на той час Переліком предметів, виробів і речовин, зберігання і використання яких засудженими заборонено, до «заборонених предметів»; не згадуються вони і в диспозиції норми, передбаченої ст. 188 КУпАП.

2. Об'єктивна сторона правопорушення полягає у прихованій від огляду передачі або спробі передачі будь-яким способом особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а так само інших заборонених для передачі предметів. Для притягнення до відповідальності за цією нормою не вимагається настання якихось шкідливих наслідків, тобто склад правопорушення є формальним.

Передача заборонених предметів відповідним особам визнається *незаконною*, оскільки такі дії приховані від огляду і вчиняються із забороненими

предметами. Відповідно до тлумачних словників, *приховати* – означає класти що-небудь у невідоме для інших місце, притримуючи до якогось часу; ховати, заховувати; маскувати, прикривати щось чим-небудь.

Про поняття «*огляд*» див.: КУпАП (ст. 264 «Особистий огляд і огляд речей»), КВК України (частини 5, 6 статті 102).

Варто привернути увагу до некоректної назви коментованої статті, в якій використовується слово «незаконна»: хіба можлива *законна передача заборонених предметів* до УВП і СІЗО?

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони правопорушення є *спосіб* його вчинення. Ним визнається сукупність (система) прийомів, методів, послідовність дій чи використання засобів, а також знарядь, за допомогою яких досягається мета діяння – приховано (непомітно) передати особі чи особам, яких тримають у СІЗО чи УВП, заборонені предмети. Який саме використано при цьому спосіб, значення не має. Ці способи – різноманітні, зокрема: обман, зловживання довірою, фізичне насильство, психічне насильство (погроза насильством)³⁷.

В юридичній літературі і на практиці розмежовують поняття «канал» і «спосіб» передачі (доставки, проникнення) заборонених предметів до УВП і СІЗО. За тлумачним словником, канал – це шлях поширення чого-небудь [1, с. 214].

Під *каналом доставки* таких заборонених предметів розуміється шлях, яким вони доставляються засудженим чи особам, котрі тримаються в СІЗО, використовуючи з цією метою різні способи. Як правило, зазначені предмети потрапляють до таких установ каналом «воля – УВП, СІЗО»; досить рідко через канал «УВП або СІЗО – УВП або СІЗО». Канали можуть бути основними і резервними (на випадок непередбачених обставин чи втрати головного каналу), одноразового чи багаторазового користування; можуть бути задіяні один або одночасно декілька каналів [2].

Інколи, на нашу думку, відбувається підміна понять, коли, власне, спосіб називають каналом передачі заборонених предметів [3].

Існує також визначення поняття «каналу проникнення», яке швидше розкриває певні умови, що сприяють вчиненню діяння: організовані засудженими та іншими особами форми незаконного зв'язку, що забезпечують правопорушникам приховане від огляду переміщення до УВП і СІЗО заборонених предметів [4].

Для більшості способів проникнення заборонених предметів до УВП, СІЗО характерним є ретельна підготовка правопорушників до вчинення відповідного проступку, а нерідко – і злочину.

---

³⁷ Примітка. Докладніше про це див.: Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. – Харьков: Вища шк., 1982. – 161 с.

Найбільш поширеними способами проникнення заборонених предметів до УВП, СІЗО є: замасковане пронесення до кімнати тривалих побачень, а також через КПП (у тому числі – пронесення представниками персоналу пенітенціарної установи); перекидання через огорожі УВП; приховування в посылках, передачах, бандеролях, листах; маскуванню у транспортних засобах, які заїжджають на територію УВП, СІЗО; приховування у схованках на об'єктах спільної роботи засуджених з цивільними особами.

Отже, вчинення правопорушення пов'язане з ретельним приховуванням заборонених предметів, при цьому винуваті вдаються до різних хитрощів. Так, у випадках пронесення через КПП і до кімнат побачень правопорушники маскують такі предмети в одязі, головних уборах, особистих речах з обладнаними схованками, у волоссі, природних порожнинах тіла. Під час перевезення заборонених предметів транспортними засобами водії й інші особи використовують схованки, обладнані в сидіннях, рамах, дверцятах кабін, бензобаках, а також у вантажах, що транспортуються. У передачах і поштових відправленнях зазначені предмети маскуються у продуктах харчування, речах, дозволених для використання засудженими, чи в їх упаковці. Для перекидання заборонених предметів на територію УВП правопорушники використовують різні пристосування, у тому числі рогатки, праці. На контрагентських об'єктах, де не завжди цілодобово функціонує охорона, засуджені у змові з працівниками господарського органу чи іншими особами обладнують схованки. За відсутності охорони правопорушники закладають у них заборонені предмети, які потім забирають засуджені під час роботи і можуть скористатися ними як знаряддями нападу на охорону даного об'єкта чи на інших засуджених. Для облаштування таких схованок використовується сировина, заготовки, інструменти.

Заборонені предмети засуджені ховають у житлових і виробничих приміщеннях, місцях загального користування, в дисциплінарних ізоляторах, приміщеннях камерного типу. Нерідко такі дії вчиняються з метою подальшого використання заборонених предметів у якості знарядь вчинення злочину [3].

Встановлення каналу доставки заборонених предметів і способу вчинення правопорушення відкриває широкі можливості для організації загальнопрофілактичної роботи і вжиття заходів оперативно-розшукового запобігання подібним та іншим правопорушенням, у тому числі злочинам.

Найбільшу небезпеку для забезпечення нормальної діяльності УВП, СІЗО становить безпосередня участь працівників зазначених установ у злочинній схемі доставки заборонених предметів.

3. Суб'єктом правопорушення може бути будь-яка особа, котра досягла на момент його вчинення 16 років, у тому числі і працівники слідчих ізоляторів, установ виконання покарань. Посадові особи підлягають адміністративній

відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони *порядку управління*, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків (ст. 14 КУпАП).

На підставі вивчення фактів проникнення заборонених предметів до УВП і СІЗО виокремлюють декілька категорій осіб, які причетні до цього процесу.

Встановлено такі категорії правопорушників і частку останніх у загальній кількості осіб, причетних до проникнення заборонених предметів до УВП і СІЗО:

- члени сім'ї чи близькі родичі засудженого – 30%;
- знайомі, друзі засуджених, серед яких нерідко трапляються колишні засуджені – 27%;
- вільнонаймані працівники УВП і СІЗО – 20%;
- персонал УВП і СІЗО (атестовані працівники) – 14%;
- інші особи, що мають доступ на територію УВП – 9% [4].

Хоча наведений фактаж взято з іноземного джерела, він може бути порівнюваний у цьому аспекті з результатами українських дослідників та відповідати вітчизняним реаліям.

4. **Суб'єктивна сторона** правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Список використаних джерел

1. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. – Київ: Видавництво «Аконіт», 1998. – Т. 2: Ж–ОБД, – 912 с.
2. *Каширин Р. М.* Оперативно-розыскное предупреждение незаконного оборота наркотических средств в исправительных учреждениях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Каширин Роман Михайлович. – Псков, 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iuaj.net/node/1074>
3. *Пузырьов М. С., Якименко Л. Г.* Обґрунтування актуальності дослідження запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 381–387. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdduvs_2013_2_53.pdf
4. *Пенин О. В.* Противодействие проникновению запрещенных предметов в учреждения, исполняющие наказания в виде лишения свободы: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Пенин Олег Владимирович. – М., 2010. – 17 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawtheses.com/protivodeystvie-proniknoveniyu-zapreshennyh-predmetov-v-uchrezhdeniya-ispolnyayushchie-nakazaniya-v-vide-lisheniya-svobod>.